

OKUL SPORU İÇİN KURAMSAL BİR ÇERÇEVE YETİŞEK (MÜFREDAT) TASARIMI *

TANJU BAĞIRGAN

H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET:

Spor eğitimi toplumda değişik biçimlerde ve çeşitli kurumlarda gerçekleştirilmektedir. (Antrenör, lider, öğretmen seyirci eğitimi vb.) Sporsal eğitim kurumlarının eğitiminin temellerini oluşturması ve çok geniş bir kitlenin spor eğitimini yüklenmesinden dolayı okul sporunun niteliği ve sistemin irdelenmesi sporsal eğitim ve genel eğitim açısından önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmada okul sporu için sporsal beklentilerin ışığında okul sporunun yeni hedefleri ve amaçları bunlara bağlı olarak da bir çerçeve yetişek tasarımı sunulmuştur.

ABSTRACT:

A Theoretical curriculum Program For Schools.

Sports edication is carried out in various ways and means in a society (coach, leadership, teacher, spectator education etc) It is important to study the system and the content of school sport education since it is a part of general sport education. To this and , in this study the present aims and objectives of school sports have been examined, and meet the aims and objectives, a curriculum program has been proposed.

SUNU:

Sporun toplum içerisindeki ve toplumlar arasındaki konumu çağdaş toplum-bilim sıkça vurguladığı gibi gün geçtikçe gelişerek çok yönlü bir işlev kazanmaktadır (Kar. Heinemann 1980, 212). bu bağlamda da spor bir toplumsal kurum olarak; her toplumsal kurum ya da olgu gibi görüngüsü ile toplumsal yapıda değişimler oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle de kendine özgü bireysel, toplumsal değerler ve ölçütler yaratarak diğer kurumları etkilemekte daha doğrusu toplumu etkilerken kendisi de toplumsal değişimlerden etkilenmektedir (Heinemann 1980, Carl 1985), Tezcan 1990). Bu bağlamda da spor bir kültürdür. Spor kültürü ise genel kültürlenme süreci içerisinde bir alt kültür olarak değerlendirilmektedir (Kar. matwejew 1982, 32).

Spor kültürü her kültür olgusu gibi toplumlara, zamana, toplum içerisindeki gruplara bağlı olarak farklı anlamlar ile bezenmektedir. Bu açıdan da toplumsal yapıda değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır (verim sporu, kitle sporu, erkin zamanlar sporu, sağlık sporu, okul sporu vb.). Bu durum yanıtları karmaşık sonuçları çıkaran soruları da beraberinde taşımaktadır: Sporda ne arıyoruz?

* Bu yazı 19-21 Aralık 1991 tarihinde yapılan Eğitim kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor sorunları Sempozyumunda sunulmuştur.

Spor sal etkinliklerden ne bekliyoruz? Yaşantımız için sporun anlamı nedir? vb. Bu soruların yanıtları spor bilimlerinin olanaklarına bağılı olarak değişik biçimlerde verilmektedir. Örneğin spor hekimliği açısından sağıık önde tutulurken, antrenman bilimi açısından verim yönde tutulmaktadır. Buna karşın kendi öz yapısı ile özgün bir toplumsal dizgesi olan ve yarattığı değerler ile kültürel açıdan, diğer kurumlarla ilişkisiyle etkilenme ve etkileme işlevi taşıyan sporun niteliğini sorgulayan sorular üzerine verilecek yanıtların tek boyutlu bakış açılarına göre verilemeyeceği açıktır.

Bu bağlamda da insanları sporsal eylemlere yönelten, etkenleri ya da sporun değişik açılardan anlamı üzerine genel hatlar 6 eğilim öbeğinde belirtilmiştir (kurz 1986).

- 1- Sağıık, dinçlik, bedensellik,
- 2- Eylence, deneyim kazanma, etkile(n)me,
- 3- Estetik, gösteri, açıklama, biçimlendirme,
- 4- Verim, etkinlik, kendine güven.
- 5- Gerilim, macera,
- 6- Birliktelik, kurumsallık, toplumsallık.

Sporsal yaşantıdan beklentilerin çeşitliliği sporsal yaşantının düzenli bir dizge içerisinde yönlendirilmesini getirmektedir. Bu spor dizgesi bir yandan sporsal beklentilerin gerçekleştirilmesi amacı diğer yönden gelişen toplum ve teknoloji uygarlık ile ortaya çıkabilecek yeni beklentilere, yanıt verebilecek bir biçimde insan davranışlarının yönlendirilmesini içermeli ve sağıılamalıdır. Diğer bir değişle de bireysel ya da toplumsal olarak davranışların istendik bir biçimde değiştirilmesi gerekmektedir. İnsan davranışlarının değiştirilmesi eğitimin konusudur. Bu bağlamda da bireyin davranışında kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci eğitim olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1984).

Ertürk'ün düşüncesinden yola çıkarak spor eğitimi tanımlanacak olursa **spor eğitiminden spor yapan bireylerin amaçlı olarak kendi spor yaşantıları yolu ile davranışlarında, sporsal etkinlikler aracılığı ile toplumsal yaşantıda istendik yönde dönüşümler amaçlayan bireysel ve toplumsal değişme ve değiştirme süreci anlaşılmalıdır.**

Spor eğitimi toplumda değişik biçimlerde ve çeşitli kurumlarda gerçekleşmektedir (antrenör, lider, öğretmen, seyirci eğitimi vb.). Her eğitimin kendine özgü yapısal düzenlemesi olmasına karşın, bütün sporsal eğitim kurumlarının temellerini oluşturması ve ilişkisi olması yanında çok geniş bir kitlenin spor eğitimini yüklenmesinden dolayı okul sporu ve okul sporunda sporunun amacı çok genel bir amaç olarak genel eğitimin bütünleyicisi olarak "fikren ve bedenen sağııklı kişiler yetiştirme" (Bak. müfredat programı 1987) biçiminde belirtilmiştir. Bu amaç çok soyuttur. Bu nedenle okul sporu için düzenlenen yetişeklerde sporsal beklentileri karşılamaktan uzaktır (örneğin

1987 müfredat programı). Bunun yanında sporsal eğitimin 1930'lu yıllardaki ilkelerle yönlendirilmesi, tesis, öğretmen yetiştirmedeki sorunlar vb. (kar. okul sporunda sorunlar 1985) gibi etkenler ülkemizdeki okul sporu eğitimine sporsal beklentileri gerçekleştirmeyen "Arabesk" bir okul spor eğitimi görüntüsü vermektedir.

Bu açıdan ülkemizde okul sporu için yeni bir sistem oluşturma tartışmalarında öncelikle günün koşullarına uygun genel hedeflerin neler olacağına saptanması gerekmektedir. **Diğer bir değişle de okul sporunun yönlendirilmesinde yanıtlanması gerekli önemli sorunlardan birisi genel hedeflerin neler olacağıdır?**

Bu sorunun yanıtı sporsal yaşantıdan beklentilerin ışığında verilebilir. Bize göre okul sporunun amacı; **"bir yandan çocuk ve gençlerin toplumdaki sporsal beklentilerini gerçekleştirmeye yönelik diğer yandan da gelişen toplum, teknoloji, uygarlık ile ortaya çıkabilecek sporsal beklentilere yanıt verebilecek bir eğitimi aracılığı ile çocuk ve gençlerin gizil güçlerini ortaya çıkarmak ve yeteneklerini sergilemelerini olanaklı kılmaktır,"** tezi okul sporu için seçtiğimiz genel hedeftir.

2. OKUL SPORU:

Okul sporu için genel hedefler ışığında belirlenmiş çağdaş amaçlar bütün yetişekler için temel çıkış noktasını oluşturur. Bu bağlamda da okul sporu için günümüzde okul sporu amaçlarını çağdaş spordan beklentiler ışığında 6 genel başlık altında toplamaktayız. Bu alanlar birbirleri ile çoğu zaman içiçedir. Bu açıdan bu alanların ayrımı spordan beklentilere yanıt vermek için genel mbir bakış açısını belirlemek, yetişkinlerin yönlendirilmesini kolaylaştırmak açısından değerlendirilmelidir.

Okul sporundan spor bilimleri alanlarını spordan beklentileri ışığında gerçekleştirilmesini istediğimiz eğitim alanları;

- 1- Sağlık
- 2- Verim
- 3- Hareket
- 4- Oyun
- 5- Erkin (Serbest Zamanlar)
- 6- Estetik, Dans Ritm biçimindedir.(Kar. Orhun 1990)

Burada amaç saptamasından sonra önemli bir sorun bu amaçların okul sporunda nasıl gerçekleştirileceği ve dağılımının nasıl olacağıdır. Bu sorunların çözümleri için okul sporunun yapısal çözümlemesi gerekmektedir (Bakınız çizelge 1).

Çizelge 1'de de görüleceği gibi okul sporunda sporsal etkinlikler okul için ve dışı etkinliklerinin bütünlüğünde değerlendirilmektedir. Bunun dışında okul içi etkinliklerde spor derslerinin zorunlu ya da seçmeli olarak okul dönemlerine bağlı olarak (karşılaştırınız kredili ders geçme sistemi 1991) değişmesi olarak

gerçekleştirilmesi zorunluluğunu getirmektedir. Bunun yanında okul sporunun 7-18 yaş arasındaki geniş bir çocuk ve genç kuşağına yönelik olması, amaçların gerçekleştirilmesinde düzenlemesal sorunların yanında gelişim özelliklerine göre biçimlenmeleri de gözönüne alınmalıdır. Gelişim kavramı çok yönlü bir kavram olarak değişik açılardan değerlendirilmekte (Bakınız çizelge 2) ve yaşlara özgü aşamalardan oluşan bir süreci betimlemektedir. Bu gelişim aşamaları her dönemi ile göreceli olarak birbirinden bağımsız özellikler göstermektedir (Bakınız çizelge 3). Bu açıdan da her dönemde yaşlara özgü, çok yönlü gelişim boyutlarını gerçekleştirmeye yönelik eğitim amaçları gerektirmekte bu durumda her dönemde değişen sporsal amaçlar dağılımı ortaya çıkarılmaktadır.

Bu amaç dağılımının niteliksel olarak doğru bir biçimde saptanması için okul sporunda yaşlara özgü yeni bir yapısal düzenlemeyi gerektirmektedir. Bu açıdan ülkemizdeki yeni eğitim yapısına uygun bir okul sporu düzenlemesinin yapılması zorunluluktur. Bu bağlamda çizelge 4'de yaşlara özgü spor eğitimi alanları ve öğretmenlik alanlarının ilişkin düzenleme önerisi yapılmıştır (Bak. çizelge 4).

Bu önerisel spor eğitimi alan dağılımına göre olası bir yetişek geliştirme için çerçeve olarak sporsal eğitim amaçlarının dağılımı belirlenmiştir (Bak. çizelge 5-6).

Bu amaçların dağılımı çerçevesinde yetişek desenimizin temellerini oluşturmaktadır. Bu amaçlar üzere kurulu bir okul sporunda somut olarak verim gelişiminde etkin olan kondisyonel ve eşuysal (koordinativ) yetilerin yaşlara özgü değişimi ve gelişimi ile çok yönlü gelişimde etkin olan diğer öğelerin değişiminin saptanması uygulama esnasındaki istendik davranışların belirlenmesini kolaylaştırmak amacıyla taşımaktadır.

Bu çerçeve yetişek tasarımı değerlendirme boyutları özel bir inceleme ve uygulamada davranışların betimlenmesinden sonra saptanması gerekliliğinden dolayı bilinçli olarak göz ardı edilmiştir.

SONUL BİR DEĞERLENDİRME YERİNE ÖNERİLER

1- Okul sporu yetişekleri gelişen spor anlayışına uygun olarak gereksinimleri karşılamak amacıyla yeniden düzenlenmelidir. Bu düzenlemede ölçüt çocuk ve gençlerin toplumdaki sporsal beklentilerini gerçekleştirmeye yönelik olması, gelişen toplum, teknoloji, uygarlık ile ortaya çıkabilecek sporsal beklentilerde yanıt verebilecek bir eğitim anlayışıdır.

2- Okul sporu yeni eğitim yapılanmasına göre biçimlendirilmelidir. Yeni yapılanmaya göre temel eğitim öğretmenliği, orta eğitim öğretmenliği gibi ayrımları yasal olarak benimsenmelidir. Bu bağlamda meslek kuruluşlarında öğretmenlik bölümlerinde verilen eğitim temel eğitim ve orta eğitim öğretmenliği biçimde ayrılaştırılarak eğitim yeniden düzenlenmelidir.

3- Okul sporu için yapılan düzenlemeler bağımsız olarak

değerlendirilmelidir. Özellikle de sporunun gelişen ve değişen anlamına ve toplumsal işlevlerine bağlı olarak okul sporu yetişekleri meslek adamı yetiştiren spor kurumlarındaki yetişeklerle birlikte değerlendirilmelidir. Diğer bir değişle spor öğretmeni yetiştiren kurumlardaki yetişekler okul sporu yetişekleri ile uyumlu olmalıdır. Bu bağlamda da öncelikle öğretmen yetiştiren kurumların yetişekleri okul sporu yetişeklerine yön verecek bir biçimde gelişen anlayışlara bağlı olarak birlikte dönüşümlere olanaklı bir yapıda yeniden biçimlendirilmelidir.

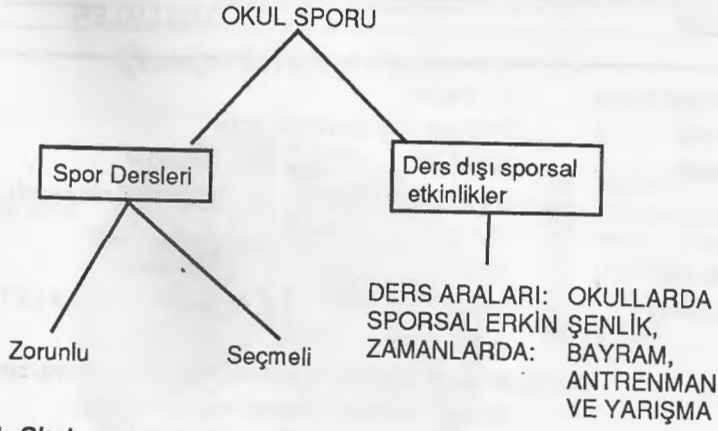
4- Yüksek okul yetişeklerinin geliştirilmesi ve okul sporu için amaçlı biçimde dönüşümleri düzenlemek için danışma ve yönlendirme işlevine sahip spor eğitimi yüksek kurulu oluşturulmalıdır.

5- Spor kavramı günümüzde değişen anlamı ile bütün etkinlikleri içeren bir bütünlüğe ulaşmıştır. Bu açıdan beden eğitimi ile açıklanan etkinlikler günümüzde spor kavramı altında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bütün meslek bölümlerinin adlarında yer alan beden eğitimi kavram değiştirilmelidir. Diğer değişle bu açıklanan etkinlikler günümüzde spor kavramı altında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bütün meslek bölümlerinin adlarında yer alan beden eğitimi kavram değiştirilmelidir. Diğer değişle bu bölümler spor bölümü biçiminde anılmalıdır. Buralardan yetiştirilen öğretmenlerde spor öğretmeni olarak adlandırılmalı ve okullarda yapılan etkinlikler de okul sporu olarak değerlendirilmelidir.

Son olarak; sunduğumuz örnek çerçeve yetişek tasarımı, toplumsal ve bireysel gelişmeleri kapsayan, ulusal yapıya uygun özgün yetişeklerin geliştirilmesi için kuramsal bir başlangıç olarak değerlendirilmelidir. Diğer bir değişle de "İrmaktan öteye ağaçların içerisine bir adım".

KAYNAKÇA

- 1- CARL K 1985: *Trainingswissenschaft in Sportlichenlexion* Sf. 212 Limpert Verlag
- 2- DIETRICH M 1982.: *Trainingslehre* Teil II Schorndorf Hoffmann
- 3- Ehlenz/Grosser 1987.: *Krafttraining* BLV Münih
- 4- ERTÜRK S1984.: *Eğitimde Program Geliştirme* Yelken Yayınları Ankara
- 5- GROSSER M.: *Konditionstraining* BLV Munschen 1988.
- 6- HEINEMANN 1980: *Sportssoziologie* Schorndorf Hoffmann
- 7- KURZ. K. 1986: *Schulsport* Bartel Wernitz
- 8- MATWEJEW1982: *Sportlichentraining* Sport verlag Berlin
- 9- ORHUN A. 1990: *Okul Beden eğitimi ve sporunda yeni didaktik yaklaşımlar* Spor Bilimleri I. Ulusal Sempozyumu Bildirileri Ankara.
- 10- TOPLU ÇALIŞMA 1987.: *İlk ve orta eğitim kurumları için müfredat programı* MEB,
- 11- ----- 1985. *Orta eğitimde beden eğitimi sorunları* TED, Ankara
- 12- SÖNMEZ V. 1991: *Eğitim Felsefesi* AND Yayınevi Ankara
- 13- Tezcan M. 1990: *Sosyolojik Açından Spor* Ankara
- 14- -----1991. *Kredili Ders Geçme Sistemi* MEB,

Çizelge 1: Okul sporunun yapısal biçimi

Çizelge 2: Gelişimin Değişik açılardan incelenmesi (Hann 1991)

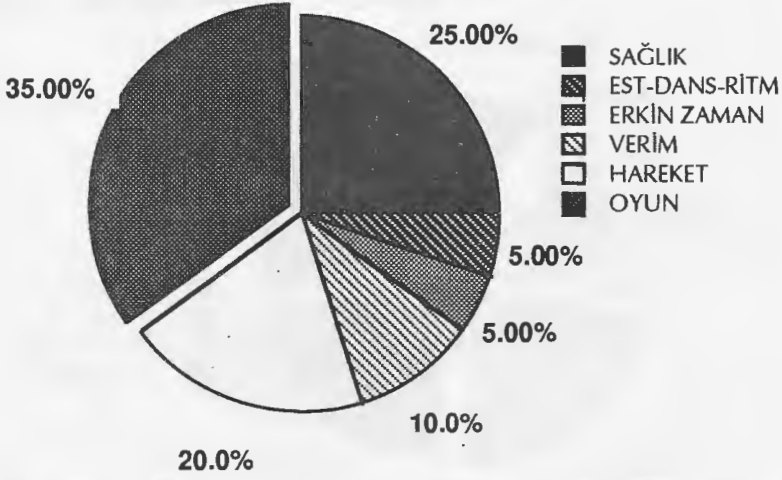
EVRELER	ÖZELLİKLER	
Okul öncesi yaşlar	3-7 yaşlar	
İlkokul yaşı	7-10 yaş 1-3 okul sınıfı arası	
Önergenlik	Kızlar	Erkekler
	3/4 ile 5/6 okul sınıfı	3/4 ile 6/7 okul sınıfı 10/11
	10/11 ile 11/12 yaş	ile 12/13 yaş
Ergenlik (ilk) (Pubeszenz)	Kızlar	Erkekler
	5/6 ile 7/8 sınıf 11/12	6/7 ile 8/9 sınıf 12/13
	ile 13/14 yaş	ile 14/15 yaş
	cinslerinin belirginleşmesinden ilk kanamaya, sperm oluşumuna kadarki evreyi kapsar (+ 2 yıl)	
Son Ergenlik (Adoleszenz)	Kızlar	Erkekler
	7/8 ile 10/11 sınıf 13/14	8/9 ile 11/12 sınıf 14/15
	ile 17/18 yaş ilk	ile 18/19 yaş sperm
	kanamadan bedensel	oluşumundan bedensel
	olgunluğa	olgunluğa

Çizelge 3: Gelişim Aşamaları (Grimm, Kirchmair 1966, 1971).

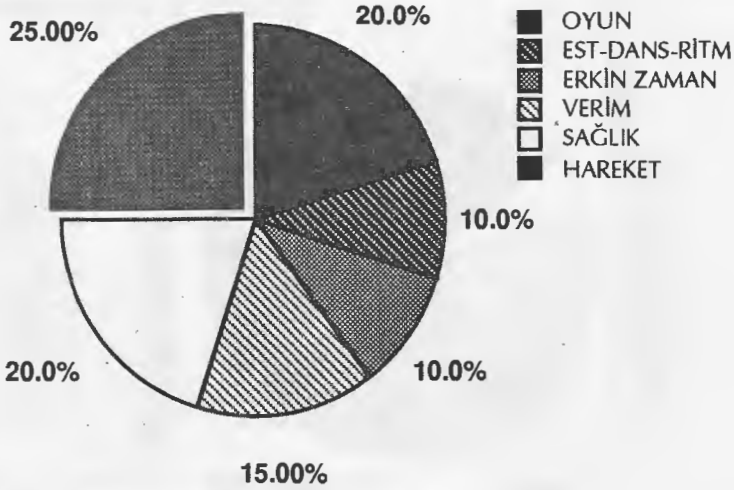
Yaşlar	TEMELE EĞİTİM	SINIF	SÜRE
6	I (ÖĞR)	1-4 ( )	8 YIL
7			
8			
9			
10	II (ÖĞR)	(5-8)	3-4 YIL
11			
12			
13			
14	ORTA EĞİTİM	(9-11)-12	3-4 YIL
15			
16			
17			
18			

ÇİZELGE 4: Spor eğitiminde yaşlara özgü önerisel dağılım ve öğretmenlik alanları

Çizelge 5: Temel Eğitim-1

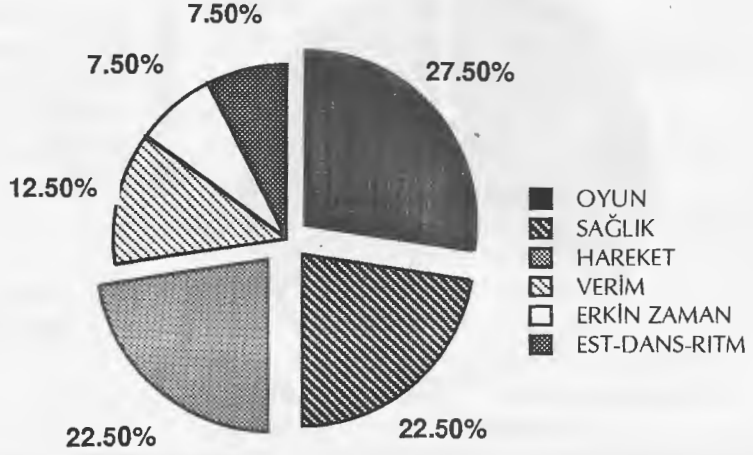

Çizelge 6: Temel Eğitim-2

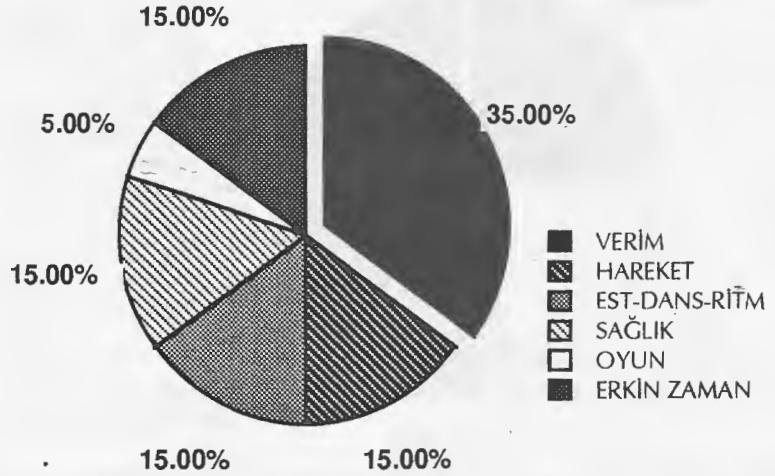

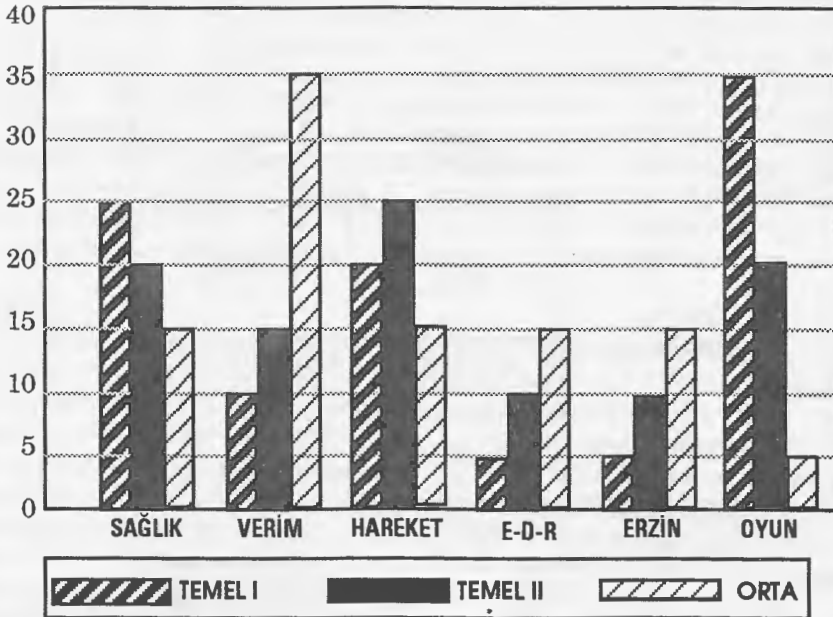
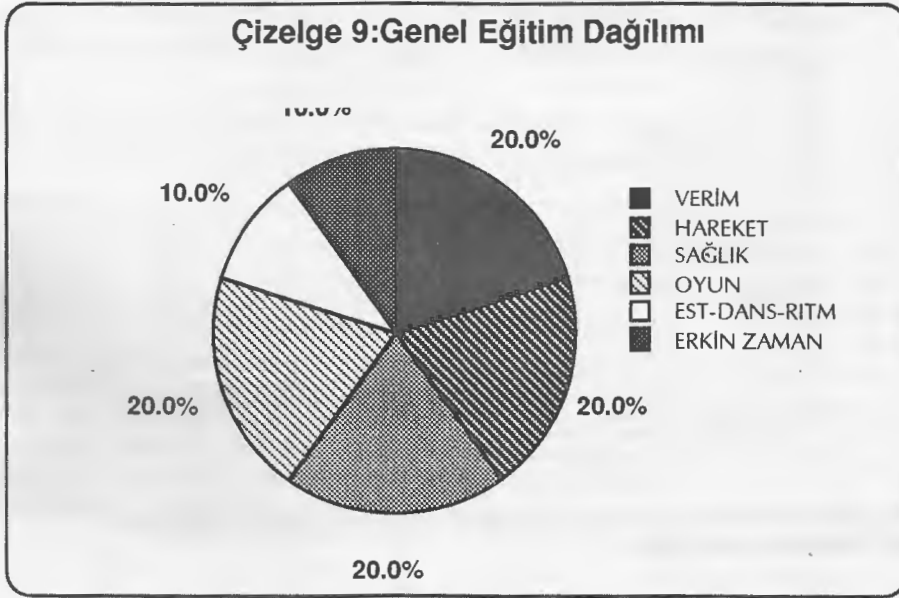
Çizelge 7: Temel Eğitim Toplamı

Çizelge 8: Orta Eğitim

Çizelge 9: Genel Eğitim Dağılımı

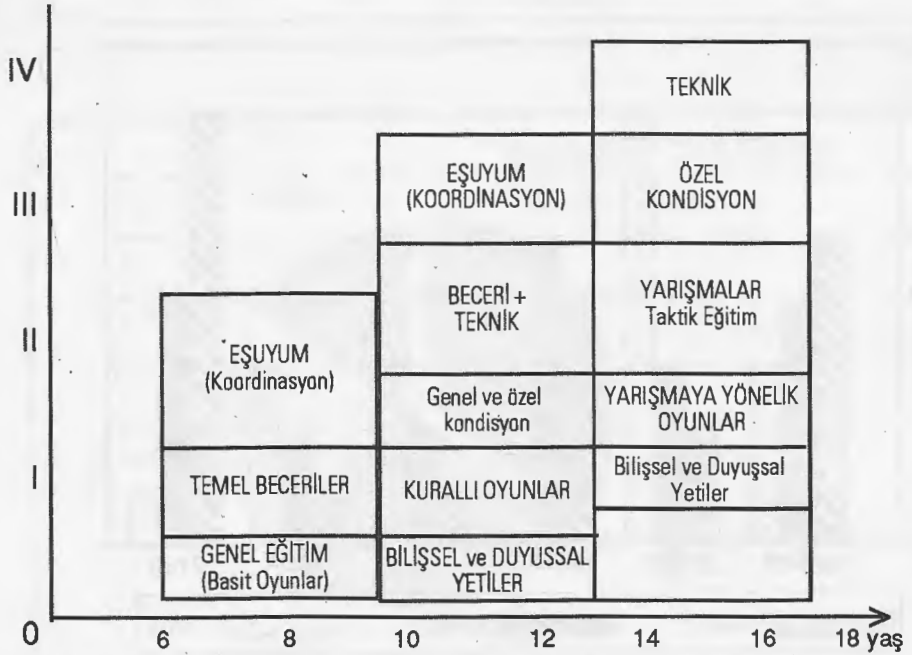

Çizelge 10: Okul sporunun amaçlarının eğitim dönemlerine göre değişimi

Kondisyon Öğeleri	Yaşa bağlı değişim (♂ - erkekler ♀ - bayanlar)							20 den sonra
	5-8	8-10	10-12	12-14	14-16	16-18	18-20	
Maximal kuvvet				+ ♀	+ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Çabuk kuvvet			+ ♀ ♂	+ ♂	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Kuvvette dayanıklılık				+ ♀	+ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Aerob dayanıklılık	+ ♂ ♀	+ ♂ ♀	+ ♂ ♀	+ ♂ ♀	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Anerob dayanıklılık				+ ♀	+ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Tepki çabukluğu	+ ♂ ♀	+ ♂ ♀	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Dönüşümsüz maksimal çabukluk			+ ♂ ♀	+ ♂	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Dönüşümlü maksimal çabukluk			+ ♂ ♀	+ ♂	+++ ♂	+++ ♂	+++ ♂	→
Hareketlilik	+++ ♂ ♀	+++ ♂ ♀	+++ ♂ ♀	+ ♂	+ ♀			→

İmlerin anlamı : + dikkatli başlanma (haftada 1-2)
 ++ Artan antrenman (" 2-5)
 +++ Yüksek verim antrenmanı
 → Buradan itibaren atılır/ılırak

Çizelge 11: Çocukluk ve gençlik çağında kondisyonel değerlerin değişimi. (EHLLENZ/GROSSER 1987)

Çizelge 12: Okul sporundaki evrelere göre verim öğelerinin değişimi